

והפופולרי בתקשורת וברשתות החברתיות. זהו ספרו השמיני ובמסגרתו הוא מנסה להתמודד עם "הטרלול הפרוגרסיבי" שאחז במערב, ושלשיתו מאיים על עצם קיומו. ספרו זה פורסם אחרי ספר אחר, **מותה של אירופה**, העוסק בתוצאות דומות לאלו שעליהן הוא מצביע בספרו זה, שבו הוא דן בתופעת ההגירה ובמשמעות של הדמוגרפיה האירופית ומדיניות ממסלוליה, המובילים כולם, לטענתו, לאסון דמוגרפי ותרבותי, המאיים על עצם קיומה של אירופה כציוויליזציה מערבית.

מארי בוחר להתמקד בתאוריה הביקורתית של הגזע Critical Race Theory (CRT) כאבן הראשה של טיעוניו בנוגע לעיוות מתמשך ומתעצם של חוגים ליברליים-פרוגרסיביים בכל הנוגע למערב כציוויליזציה וכתרבות. הטיעון המרכזי שמנסה מארי לבסס באופן פרטני, אך מאוד אנקדוטלי ותוך שימוש בדוגמאות רבות מציוצים ופוסטים ברשתות החברתיות, והפניה או התייחסות לעשרות רבות של אירועים אחרים, הוא שביסוד הביקורת המעוותת כלפי המערב עומדת תפיסת עולם המזהה את העולם המערבי עם הגזענות הלבנה, העליונות הלבנה, שהן אם כל חטאת. זאת תוך התעלמות מההקשרים ההיסטוריים, מהעובדה שעבדות התקיימה במקומות רבים נוספים ובכללם העולם הערבי, ואפילו ביבשת האפריקאית, ובעיקר תוך התמקדות מוגזמת ומועצמת בתופעה בעולם המערבי, לצד התעלמות מוחלטת מהישגיו ומתרומתו האדירה לאנושות כולה. הפרק הפותח בספר עוסק בתאוריה ובענפיה, שהתפתחו וחדרו לכל תחומי החיים. תחילתה במרחב האקדמי ומשם מתורגמת התאוריה, המאוד בעייתית ומעוותת לגישתו, לדפוס חשיבה והתנהגות המחלחלים למרחב החברתי והפוליטי ומתרגמים לפרקטיקות פוליטיות, שעיקרן ביקורת ארסית ובלתי מאוזנת על כל מה שמייצג העולם המערבי, תוך התכחשות מוחלטת לכל מה שתרם העולם המערבי לאנושות, ואלו מאיימות על העולם המערבי. כך למשל מתייחס מארי להשפעתם של התאוריה, מפתחיה וחסידיה בין היתר על המרחב האקדמי, על החינוך ובתי הספר, על מערכת הבריאות והרווחה, על חוק וסדר בדגש לגבי פעולות המשטרה ועל המרחב התרבותי.

מארי מנסה לקעקע את הגיונות התאוריה באמצעות התייחסות לצביעות ולחוסר היושרה האינטלקטואלית שבבסיסה. כך למשל בהתעלמות מנסחיה ותומכיה מהעוולות ומההטיות הגזעניות שנגדן הם מוחים, כשמדובר בסין, ברוסיה או במדינות עולם שלישי, או בהתעלמות מיסודות גזעניים בתורת קרל מרקס או בתורות אחרות שהם סוגדים להן.

כשהחשוב ניגף בפני אנקדוטליות מוגזמת

קובי מיכאל

המכון למחקרי ביטחון לאומי – אוניברסיטת תל אביב;
אוניברסיטת סאות' וילס, בריטניה

שם הספר: **הקרב על המערב: כך ינצחו האומות**

החופשיות את עידן הטירוף (The War on the West: How to Prevail in the Age of Unreason)

מאת: דאגלס מארי [תרגום: ענבל אלוני]

הוצאה: סלע מאיר

שנה: 2025

מס' עמודים: 304

הספר **הקרב על המערב: כך ינצחו האומות החופשיות**

את עידן הטירוף הוא תרגום של ספר משנת 2022 של

דאגלס מארי, הפובליציסט, המרואיין והמתדיין המוכר

הטיעון המרכזי שמנסה מארי לבסס הוא שביסוד הביקורת המעוותת כלפי המערב עומדת תפיסת עולם המזהה את העולם המערבי עם הגזענות הלבנה, העליונות הלבנה, שהן אם כל חטאת. זאת תוך התעלמות מההקשרים ההיסטוריים, מהעובדה שעבדות התקיימה במקומות רבים נוספים ובכללם העולם הערבי, ואפילו ביבשת האפריקאית.

מבניות ומהותיות הקשורות בדת (ובכלל זה האסלאם) ובתרבות. השנאה למערב משבשת את יכולתם של אינטלקטואלים ואחרים התומכים בתאוריה להבחין בבעיות ובעיוותים הקיימים במרחב הדתי והתרבותי, וחמור מזה – את הפגמים גם מסבירים בעוולות העולם המערבי המדכא.

מאריי בחר להשתמש באינספור דוגמאות, רבות מהן אנקדוטליות, כשלוקראים חסר ההקשר הרחב דיו לצורך שיפוטן והן בלתי מבוססות דיין אמפירית.

אין חולק על החשיבות שבהתייחסות מעמיקה ואפילו ביקורתית, ולפעמים גם ביקורתית מאוד, לתופעה שבה עוסק מאריי. ההקצנה והגישה הרדיקלית של תומכי הגישה הובילו להיווצרותה של כת אינטלקטואלית שפיתחה השפעה פוליטית, אשר חלחלה בתורה לממסדים הפוליטיים והאקדמיים, ושהגיעה עד כדי קיצוניות. במובן זה מאריי נוגע בעצבים החשופים של החברות המערביות, בדגש על החברה האמריקאית, ואוחז את השור בקרניו, כשהוא למעשה מייצג את החשש ובעיקר את הכעס של מתנגדי הפרוגרסיביות, שרואים במחולליה ובתומכיה איום של ממש על הלאומיות והמסורת, כמו גם על המרקם החברתי ועל עצם יכולתן של החברות המערביות להמשיך להתקיים כפי שהן. ואולם לאחר קריאת הספר הארוך והפרטני, ספק אם מאריי מצליח, בקריטריונים אקדמיים, במשימה שקיבל על עצמו. כדי להפריך תאוריה יש להעמיד מולה תאוריה אלטרנטיבית הנותנת מענה הסברי לחולשה ההסברית של התאוריה האחרת, המבוקרת. מאריי לא כתב ספר אקדמי, נראה שגם לא התכוון לכתוב כזה, ולכן גם לא ניסה להפריך את התאוריה הביקורתית של הגזע (CRT) בכלים תאורטיים או אקדמיים. מאריי בחר להשתמש באינספור דוגמאות, רבות מהן אנקדוטליות, כשלוקראים חסר ההקשר הרחב דיו לצורך שיפוטן והן בלתי מבוססות דיין אמפירית בקריטריונים מחקרניים, או לכל הפחות ממסמכות (מעבר להפניה למקור הדיווח שבו השתמש, ולרוב מרשתות חברתיות).

התחושה המתקבלת היא שהבחירה בדוגמאות רבות כל כך נועדה לפצות על האנקדוטליות שלהן, ולמצק את הטיעונים המרכזיים והביקורתיים של המחבר ואת האפקט התודעתי שהוא מבקש לייצר. הדוגמאות הרבות שבהן משתמש מאריי אכן מקוממות ומייצגות בעייתיות עמוקה בנוגע לרעיונות הפרוגרסיביים ולהשפעותיה הבעייתיות של התאוריה הביקורתית של הגזע, אלא שמאריי מדלג על תיקוף הממצאים כמשמעותיים

נדמה שמאריי מאבחן בצורה ממוקדת מאוד את הליבה הבעייתית והמופרכת ביותר של התאוריה, לשיטתו "מבולבלת במידה רבה", כשהוא כותב:

הם טענו שחסרי הכוח לא יכולים להיות אשמים בגזענות – גם אם הם אוחזים בדעות קדומות. ובמבנה הכוח שהציגו חסידי התיאוריה הביקורתית של הגזע, בלי היסוס, הנחת המוצא הייתה שרק ללבנים יש כוח. לכן רק לבנים יכולים להיות גזענים. שחורים לא יכולים להיות גזענים או, אם הם גזענים, הם גזענים רק כי הפנימו את הלבון (עמ' 28).

בפרק השני בספר, זה העוסק בהיסטוריה, מנסה מאריי לעמוד על תרומותיו של המערב לאנושות בכללותה, ולצד אזכור מתחייב של עוולות הוא מרחיב בעניין האור, השגשוג, זכויות אדם וחופש שהביא המערב כבשורה וכמציאות לעולם. בדרך הוא גם מתייחס לצ'רצ'יל ולמנהיגים מערביים בולטים אחרים ומנסה להגחיק חלק מהטיעונים של תומכי התאוריה הביקורתית של הגזע, בהתייחס לכמה מאמירותיהם של מנהיגים אלו או להתנהגותם, שיש בהם כדי להעמידם באור שלילי וביקורתי בעיניהם של תומכי אותם פרוגרסיבים, תוך התעלמות מוחלטת מתרומתם החשובה של מנהיגים אלו לאנושות בכללותה. פרק זה מהלל את המערב ואת הציוויליזציה המערבית, והוא מוצג כסוג של תשתית אלטרנטיבית להפרכת הטיעונים הפרוגרסיביים ולהגחתם.

הפרק השני בספר עוסק גם בהיסטוריה של תופעת הגזענות. מאריי מנסה לשכנע שבכל הנוגע לגזענות אין למעשה חדש תחת השמש, ככל שמדובר בתופעה אנושית חוצת תרבויות וגיאוגרפיה, אלא שבסקירה היסטורית קצרה של הציוויליזציה המערבית הוא מצביע על שינויים ועל שיפורים שמהם מתעלמים המבקרים. המשכו של הפרק עוסק בתיקונים מתחייבים. מאריי מדגיש כי לפני שניגשים למלאכת התיקונים, הכרחי להבין מה באמת בעייתי. גם כאן הוא מבקר באופן נשכני את נושאי הדגל של התאוריה הביקורתית של הגזע על חוסר יכולתם להבחין בין טוב לרע, ועל התעקשותם להתעלם מכל הטוב שתרם העולם המערבי לאנושות ולמסגר את כל הרעות החולות, ואפילו בהגזמה יתרה, בגזענות ובעליונות לבנה הטבועים, לגישתם של אלו, בעולם המערבי.

הפרק השלישי והרביעי עוסקים בדת ובתרבות, ובהם מסביר מאריי את העיוורון השיפוטי שאחז באלה הדוגלים בתאוריית הגזע הביקורתית בהתייחסותם לבעיות

חוסר נוחות ממשי אצל הקוראים, לדין בנוגע לגבולות הפרוגרסיביות ולגבולות מרחבי השיח והפעולה החברתית הקולקטיבית בחברה המערבית.

הספר הוא בהחלט סוג של קריאת כיוון או אפילו קריאת השכמה לחשיבה ביקורתית על התאוריה הביקורתית, שבקנאותה ובקיצוניותה הפכה את העולם המערבי לחד-ממדי, שטוח ומעוות, ובעיקר מרוקן וחלול מוסרית, כאשר כל עוול חברתי או כל התנהלות פוליטית וחברתית מוסברת כתוצאה של הגזנות המובנית בעולם המערבי, בעליונות הלבנה ובכל מי שאינו מצליח להבין את גדולתה של התאוריה הביקורתית של הגזע ואת האור הגנוז בה.

לסיכום, זהו ספר העוסק בסוגיה מרכזית וחשובה, שעומדת בלב ההווה החברתית-פוליטית-אינטלקטואלית ואפילו קיומית של העולם המערבי. הספר רחב יריעה ומשופע בדוגמאות, שחלקן בהחלט מטרידות ומעוררות או מחייבות מחשבה, ושיש בהן כדי להצביע על הבעייתיות הקשה של התאוריה הביקורתית של הגזע ונגזרותיה. זהו ספר שמחברו מכיר בקיומה של גזענות כתופעה אנושית-חברתית בכל חברה, מדינה ותרבות בעולם, אלא שהמיקוד המוגזם והבלתי מאוזן של נושאי הדגל של התאוריה הביקורתית בעולם הלבן, תוך התעלמות מוחלטת מהקשרים היסטוריים ומהעובדה שמדובר בתופעה חוצת תרבויות, גזעים וצבעים, הופך לאובססיה ולרדיפה משוללת כל היגיון וסבירות ומאיימת על העולם המערבי ככזה. מאריי מבקר נמרצות ונחרצות את התאוריה הביקורתית של הגזע ואת השפעותיה הבעייתיות והמסוכנות, לשיטתו, על המערב, ומבליט את גודל האבסורד שבחלק מהטיעונים של תומכי התאוריה ונושאי הדגל שלה. לפיכך מדובר בספר מעורר מחשבה ודין לצד תחושת חוסר נוחות קשה ואפילו דאגה, שבהחלט ראוי לקרוא, אבל בביקורתיות מתחייבת.

פרופ' קובי מיכאל הוא חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי ופרופסור אורח במרכז הבינלאומי לשיטור וביטחון באוניברסיטת סאות' וילס בבריטניה. kobim@inss.org.il

ומהותיים במובן המערכתי הרחב. אומנם הוא מציג שורה ארוכה של דוגמאות הנוגעות למגוון תחומים, ואצל הקוראים בהחלט מתגבשת ההכרה או התחושה שמדובר בהתרחשות בעלת אופי מערכתי כולל ורחב. ואולם בהיעדר התייחסות מספקת לתגובות הנגד מחד גיסא, ולעומק החדירה של האירועים המתוארים לתודעה הקולקטיבית של החברות באותן מדינות ולהשפעה האמיתית עליהן מאידך גיסא, קשה להסיק מסקנות מבוססות על רוחב היריעה הלכה למעשה.

מאריי מעלה לסדר היום את הדיון הביקורתי המתחייב במסדר אקדמי ואינטלקטואלי, שהרחיב את גבולות השפעתו לכל תחומי החיים ובעיקר בארצות הברית עד כדי עריצות ועיוורון, המניחים תשתית גם לאנרכיה חברתית מסוכנת ומקשים עד מאוד את יסודות החברה המערבית.

הקריאה בספר מייגעת ובחלק מהמקרים אף מסיחת דעת, וזאת בשל ריבוי הפרטים והדוגמאות. מאריי מקדיש ברוב המקרים פסקה או שתיים לכל דוגמה ועובר לדוגמה הבאה, והתחושה המתקבלת בחלק מהמקרים ובלשון הגזמה היא של קריאת יומן מבצעים משטרת. מצאתי את קריאת הספר נוחה ומועילה יותר בדילוג בין הפרקים – קריאת פרק המבוא והפרק ההיסטורי ואז פרק הסיכום, וחזרה לפרקים האחרים. במובן זה ייתכן שמאריי איבד חלק מהקוראים בדרך והחליש את טיעונו, כאשר מרוב עצים כבר קשה לזהות את היער.

דאגלס מאריי, היסטוריון המקפיד לפקוד באופן אישי את המקומות שעליהם הוא מדווח, מעין עיתונאי חוקר, סקרן, פובליציסט, איש הגות וסופר פורה ומוכשר, מיטיב לנסח טיעונים ולרדת לשורש האבסורד שבטיעוני התאוריה הביקורתית של הגזע. במובן זה מאריי מעלה לסדר היום את הדיון הביקורתי המתחייב במסדר אקדמי ואינטלקטואלי, שהרחיב את גבולות השפעתו לכל תחומי החיים ובעיקר בארצות הברית עד כדי עריצות ועיוורון, המניחים תשתית גם לאנרכיה חברתית מסוכנת ומקשים עד מאוד את יסודות החברה המערבית. מאריי אכן מניח תשתית חשובה ואפילו מטרידה, כזו המעוררת